

Glazba kao komunikacija s djecom u ustanovi ranog i predškolskog odgoja

Martinović, Anita

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:160656>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

ANITA MARTINOVIĆ

ZAVRŠNI RAD

**GLAZBA KAO KOMUNIKACIJA S DJECOM U
USTANOVI RANOG I PREDŠKOLSKOG
ODGOJA**

Čakovec, rujan 2020.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Čakovec

PREDMET: KOMUNIKOLOGIJA

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Anita Martinović

**TEMA ZAVRŠNOG RADA: Glazba kao komunikacija s djecom u ustanovi
ranog i predškolskog odgoja**

MENTOR: Doc. dr. sc. Jasmina Dvorski

Čakovec, rujan 2020.

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
SUMMARY	2
UVOD	3
1. KOMUNIKACIJA	4
1.1. Kako djeca uče komunicirati?	5
1.2. Razdoblja komunikacijskog razvitka	6
1.3. Značajke ljudske komunikacije	7
1.4. Načela komunikacije	8
1.5. Vrste komunikacije.....	9
2. GLAZBA	11
2.1. Razvoj glazbenih sposobnosti	12
2.2. Utjecaj glazbe	15
3. GLAZBA I MOZAK	17
3.1. Glazboterapija	19
4. GLAZBA I GOVOR.....	22
4.1. Vrednote govornog jezika	24
5. KOMPETENCIJE ODGAJATELJA	26
5.1. Komunikacijske kompetencije odgajatelja.....	26
5.2. Sastavnice komunikacijskih kompetencija.....	28
5.3. Glazbene kompetencije odgajatelja.....	29
5.4. Glazbeni centar u dječjem vrtiću	32
6. ZAKLJUČAK	34
LITERATURA.....	35

SAŽETAK

Komunikacija se definira kao razmjena informacija, stajališta i osjećaja putem verbalne i neverbalne komunikacije prilagođene situacijskom kontekstu, a počinje vrlo rano, još u prenatalnom razdoblju. Najčešće se spominje podjela na verbalnu i neverbalnu komunikaciju, međutim postoji mnogo više vrsta komunikacije. Ponekad osoba svoje osjećaje ne može izraziti riječima no to uspijeva putem glazbenog izražavanja. Glazba je vrsta umjetnosti koja se izražava harmonijom i melodijom, sa snažnim utjecajem na razini društvene skupine kojoj omogućava komunikaciju bez izgovorene riječi. Utjecaj glazbe na čovjeka odvija se neverbalnim putem, što omogućava dobro djelovanje na pojedince koji zbog svojih psihofizičkih stanja imaju nedovoljno razvijene verbalne sposobnosti; to je ujedno pokazatelj primjenjivosti glazbe u terapijske svrhe. Cilj glazboterapije su pozitivne promjene mentalnog i fizičkog zdravlja pojedinca. Kako bi se u dječjem vrtiću što uspješnije komuniciralo i uživalo u glazbenim funkcijama bitne su kompetencije odgajatelja, odnosno sposobnosti izvođenja ili djelovanja na razinama prožetim znanjem, umijećima i sposobnostima.

Ključne riječi: komunikacija, vrste komunikacije, glazba, utjecaj glazbe, glazboterapija, kompetencije odgajatelja

SUMMARY

Communication is defined as the exchange of information, attitudes and feelings through verbal and non-verbal communication adapted to the situational context, and begins very early, as early as the prenatal period. The division into verbal and nonverbal communication is most often mentioned, however there are many more types of communication. Sometimes a person cannot express his feelings in words but he/she succeeds through musical expression. Music is a type of art that is expressed in harmony and melody, with a strong influence at the level of a social group that allows it to communicate without a spoken word. The influence of music on a person takes place in a non-verbal way, which enables a good effect on individuals who, due to their psychophysical states, have insufficiently developed verbal abilities; it is also an indicator of the applicability of music for therapeutic purposes. The goal of music therapy is positive changes in the mental and physical health of the individual. In order to communicate and enjoy musical functions as successfully as possible in kindergarten, the competences of educators are important, regarding the ability to perform or act at levels imbued with knowledge, skills and abilities.

Keywords: communication, types of communication, music, the influence of music, music therapy, educator competencies

UVOD

Ovaj rad opisuje komunikaciju i glazbu kao dvije vrijednosti s kojima u kontakt dolaze djeca i odgajatelji u ustanovi ranog i predškolskog odgoja, a koji međusobno djeluju jedni na druge i na taj način stvaraju kulturu odgojne ustanove.

Glazbene aktivnosti u ustanovu unose pozitivno ozračje koje utječe na cjelokupni razvoj djece kao i na glazbene kompetencije odgajatelja pri čemu je neizbježna komunikacija koja predstavlja operativnu razinu odnosa, kao i temelj za uspješnu suradnju. Povezanost glazbe i medicine opisana je glazboterapijom kojom se utječe na mozak i tjelesne strukture čovjeka. Glazboterapija je disciplina koja se služi zvukom, glazbom i pokretom kako bi postigla glazbene efekte koji će otvoriti komunikacijske kanale i time utjecati na funkcioniranje pacijenta (Škrbina, 2013).

Rad se sastoji od pet poglavlja. Prvim poglavljem se opisuje komunikacija; kako djeca uče komunicirati, razdoblja komunikacijskog razvitka, značajke ljudske komunikacije te načela i vrste komunikacije. U drugom poglavlju se opisuje glazba, općeniti razvoj glazbenih sposobnosti i sam utjecaj glazbe. Treće poglavlje opisuje kako je glazba smještena u mozgu i kako se obrađuje, te je objašnjeno što je to glazboterapija. Četvrtim poglavljem se prikazuje povezanost glazbe i govora, kao i vrednote govornog jezika. Dok se petim poglavljem dolazi do kompetencija odgajatelja, pri čemu se objašnjava važnost, kako komunikacijskih tako i glazbenih kompetencija te se opisuje izgled glazbenog centra u dječjem vrtiću te sadržaji kojima djeca tamo raspolažu.

1. KOMUNIKACIJA

Komunikacija se smatra: informiranjem, utjecanjem, osiguravanjem, zaštitom, aktivnostima tipičnim za čovjeka koji je društveno biće. Ona predstavlja slanje obavijesti o osobinama kognicije, emocija i društva. Leinert Novosel (2015) komunikaciju tumači kao prenositelja poruka, dok s druge strane navodi kako je komunikacija utjecanje na samoga sebe ili sugovornika, pri čemu je bitan sadržaj komunikacije i njezini učinci.

Prema Dvorski (2017) komunikologija komunikaciju definira kao razmjenjivanje znakova i njihovih sprega među ljudima, životinjama i tehničkim sustavima, a kao takva se među živim bićima očituje u tri glavne faze: kodiranje, prijenos i tumačenje/dekodiranje poruke. Komunikaciju cjelovitom čine njezini sudionici – pošiljatelj (izvor, komunikator), primatelj (recipijent, adresat), koji kroz komunikacijski kanal razmjenjuju poruku koja nosi svoj kontekst (predmet komuniciranja). Pozivajući se na razne autore (Mast, Huck i Zerfass) autorica opisuje inovativno komuniciranje kao interakciju poslovne organizacije i njenih dionika s inovativnim pristupom prema proizvodima, uslugama, tehnologijama i idejama. Učinci inovativne komunikacije vidljivi su u novim oblicima organizacije – poslovne organizacije, učinkovitom komuniciranju unutar i izvan poslovne organizacije, podizanju ugleda i povjerenja javnosti, te uvođenju novih ideja i znanja.

„Inovacija se može naučiti i njegovati kao znanje, vještina, poticanje kritičkog mišljenja, pronalaženje načina i strategija za inovativnu komunikaciju, te rađa neiscrpan izvor ideja i kreira pozitivno radno okruženje“ (Dvorski, 2017).

Tafra-Vlahović (2012, prema Dvorski, 2017) navodi tri tipa inovacije:

- a) kontinuirana inovacija koja modificira postojeću situaciju te uzrokuje malo remećenja utvrđenog načina korporativnog ponašanja
- b) dinamički kontinuirana inovacija stvara ili značajno mijenja trenutnu situaciju, pri tome ne mijenja značajno postojeće načine ponašanja
- c) nekontinuirana inovacija uvodi potpuno nove situacije koje mijenjaju korporativno ponašanje na radikalni način.

Samovar i suradnici (2013) opisuju utjecaj i važnost komunikacije na ljudsko ponašanje i gotovo nemoguće pronalaženje jedinstvene definicije ljudske komunikacije unatoč brojnim pokušajima.

„Riječ komunikacija etimološki dolazi od latinske riječi communicare – učiniti općim, a znači priopćenje, učiniti nekoga sudionikom, dijeljenje. Kao i svako umijeće, i komunikacija traži naše cjelovito biće, naše misli, osjećaje, energiju i naše djelovanje“ (Marić, 2018).

1.1. Kako djeca uče komunicirati?

Prema Reardon (1998) razvoj komuniciranja je proces otkrivanja i podučavanja. Podučavanje se provodi uz pomoć druge osobe, a za otkrivanje djeci nije potreban učitelj jer otkrivaju promatranjem. Osnovni načini promatranja su oponašanje, proširivanje – ispravljanje i kategorizacija.

Oponašanje je proces u kojemu dijete najčešće imitira roditelje putem verbalne i/ili neverbalne komunikacije. Iako još nije sposobno preslikati majčine riječi, dijete se približava onome što promatra i sluša te na taj način vježba govor.

Proširivanje i ispravljanje je način razvijanja komunikacije u kojemu je djetetu potrebna pomoć starije osobe. Konkretno govorimo o ponavljanju djetetova iskaza uz ispravnije formuliranje istog. Na taj način se proširuje djetetov vokabular.

Kategorizacija ili svrstavanje je još jedan način za ubrzavanje komunikacijskog razvitka time što djeca razvrstavaju predmete u za to predviđene kategorije, na verbalan način.

1.2. Razdoblja komunikacijskog razvitka

Piaget (1959, prema Reardon, 1998) je podijelio razvitak komunikacije u četiri velika razdoblja:

- Senzorimotorno razdoblje traje od rođenja djeteta pa sve do druge godine. Djeca nastoje shvatiti okolinu na fizički način, tako što njome manipuliraju sisanjem, grizanjem, guranjem, trganjem, gnječenjem i dr. U ovom razdoblju djeca usvajaju i govor pri čemu stvaraju asocijacije za pojedine objekte i situacije koje aktivno koriste.
- Predoperacijsko razdoblje se proteže između druge i sedme godine djetetova života. Ovim razdobljem započinje primjena simbola kao i prilagodba govora potrebama drugih osoba. U predpojmovnom razdoblju (između dvije i četiri godine) zaključci djeteta nisu sasvim logični i potpuni. Faza intuitivnog mišljenja (između djetetove četvrte i sedme godine) djetetova misao postaje logičnija. Dolaskom u predoperacijski razvitak dijete zna postaviti pitanja, kao na primjer „*tko, što, zašto, gdje, kada*“ što im omogućuje aktivnije upoznavanje okoline. U dobi od pet godina djeca ne pokreću komunikaciju sa drugom djecom, oni razgovaraju sami sa sobom u prisustvu drugih osoba. Odrasli djecu u ovom razdoblju uče pravilima koja moraju poštovati, dok djeca uglavnom oponašaju ono što vide od starijih.
- Razdoblje konkretnih operacija započinje sedmom godinom djeteta te traje do otprilike jedanaeste godine. Djeca su u ovoj fazi još nisu razvila apstraktno mišljenje, no upoznata su sa pojmovima vremena, prostora, broja, logičnosti i konzervacije. Javlja se dječja suradnja i društveni interes. Ovim razdobljem djeca počinju misliti socijalizirano, te se time javljaju i rasprave o ispravnom i neispravnom. Nastoje ostvariti suradnju u igri i pristaju na pridržavanje pravila.
- Razdoblje formalnih operacija predstavlja četvrtu fazu, a traje od jedanaeste do petnaeste godine djeteta. Osim sposobnosti hipotetskog i apstraktnog mišljenja djeca razmišljaju i u kategoriji uzročno – posljedičnih odnosa kao i na temelju raspoloživih pojedinačnih podataka. Ovom fazom djeca dolaze do spoznaje da pravila igre koja poštuju nisu nešto apsolutno i nepromjenjivo, počinju njima eksperimentirati kako bi igru učinili zanimljivijom. Javljanje svijesti o autonomiji zbiva se sa jedanaest godina, preispituju se društvena

pravila te u odnosu na mlađu djecu, starija se mogu izdvojiti iz društvene okoline. Javlja se i razumijevanje drugih što je temelj za dobru suradnju.

1.3. Značajke ljudske komunikacije

Prema Reardon (1998) ljudska komunikacija se sastoji od šest osnovnih značajki:

1. *Ljudi komuniciraju iz mnoštva različitih razloga.*

Neki od razloga komunikacije su zabava, ostavljanje dojma pred drugima, pokazivanje srdačnosti i prijateljstva, dobivanje informacija, uvjeravanje nekoga u nešto i dr. Međutim komunikacijom se prenose obavijesti o nama samima te o našem emocionalnom, društvenom i intelektualnom stanju.

2. *Komuniciranje rezultira namjeravanim, ali i nenamjeravanim učincima.*

Odsutnost samo neke akcije prilikom izgovaranja poruke, može dovesti do pogrešnog shvaćanja.

3. *Komunikacija je obično obostrana.*

Čak i prilikom monologa komunikacija može biti obostrana, zbog neverbalnih znakova koje druga osoba odašilje. Obično komunikaciju poimamo kao konverzaciju, odnosno izmjenjivanje u govoru između dvoje ili više ljudi s interakcijom licem u lice pri čemu se izrazom lica, gestama te vokalizacijom daju informacije. Međutim telefonskim razgovorom, masovnim medijima ili pismom dokazujemo da komunikacija ne mora biti sasvim obostrana.

4. *Komuniciranje uključuje najmanje dvije osobe, koje jedna na drugu utječu u nejednakoj mjeri.*

Značenje izgovorenog ne ovisi samo o izboru riječi nego i o shvaćanju i reagiranju između najmanje dvije osobe povodom verbalnog i neverbalnog ponašanja.

5. *Komunikacija se dogodila i onda kada nije bila uspješna.*

Odvijanje komunikacije se provodi bez obzira na postizanje ciljeva od strane komunikatora. Iskazivanjem misli i osjećaja na verbalan ili neverbalan način postizemo komunikaciju.

6. *Komuniciranje uključuje uporabu simbola.*

Veliki izazov u komunikaciji predstavlja različito shvaćanje simbola (misli i osjećaj) sadržanih u našim riječima i gestama.

1.4. Načela komunikacije

Samovar i suradnici (2013) navodeći temeljna načela komunikacije objašnjavaju kako komunikacija ima mnoštvo obilježja te da su načela komunikacije, koje opisuju jedno po jedno, u stvarnosti u stalnoj međusobnoj interakciji. Neka od načela su:

- Komunikacija je dinamičan proces

„Komunikacija je trajna aktivnost i beskonačan proces; nije fiksna. Kao sudionik u komunikaciji, i vi ste iskusili njezinu dinamičnu prirodu. Na vas stalno utječu poruke drugih ljudi, i zbog njih se stalno mijenjate“ (Samovar i sur., 2013, str.12).

- Komunikacija je simbolična

„Upotrebljavate simbole, kako verbalne tako i neverbalne kako biste s nekime podijelili svoja unutaranja stanja. Upotreba simbola omogućava prenošenje kulture s naraštaja na naraštaj. Zahvaljujući milijunima godina fizičke evolucije, i tisućama godina kulturne evolucije, danas možete stvarati, primati, pohranjivati i baratati simbolima. Taj sofisticirani sustav omogućava vam da se koristite simbolima – bilo da je riječ o zvukovima, znakovima na papiru, kipovima, Braillovu pismu, tjelesnim kretnjama ili slikama – kako biste predstavili nešto drugo“ (Samovar i sur., 2013, str.12,13).

- Komunikacija je sistemska

Prema Littelejohnu (1989, Samovar i sur., 2013, str.13) *„komunikacija se uvijek odvija u kontekstu, a priroda komunikacije u velikoj mjeri ovisi o tom kontekstu“*. Samovar i sur. (2013) komunikaciju smatraju sistemskom jer ju čini cijeli niz varijabli, a neki od elemenata su: mjesto, prigoda, vrijeme, broj osoba.

- Komunikacija uključuje donošenje zaključaka

„Budući da među ljudima ne postoje izravne veze između njihovih umova, ne možete pristupiti mislima i osjećajima drugih ljudi, već samo možete sami izvesti zaključak o tomu kakva su njihova iskustva. Takve zaključke donosite na temelju jedne riječi,

tišine, dugih govora, jednostavnog kimanja glavom, iz pogleda upućenih u vašem smjeru ili pak odvrćenog od vas. Ovo obilježje komunikacije oduvijek je frustriralo ljude jer je, u vrlo stvarnom smislu, svatko odvojen od drugih ljudi svojom vlastitom kožom“ (Samovar i sur., 2013, str.14,15).

- Komunikacija ima posljedicu

West i Turner (2000, prema Samovar i sur, 2013) pišu kako se od početka do kraja razgovora može puno toga dogoditi te kada se jednom započne rasprava o nečemu, ljudi mogu završiti na sasvim drugačijem mjestu.

1.5. Vrste komunikacije

Prema Rot (1982) komunikacija je raznovrsna, a uz primjenu različitih kriterija ona se dijeli na: signalnu i simboličku, verbalnu i neverbalnu, glasovnu i neglasovnu, posrednu i neposrednu, jednosmjernu i uzajamnu, interpersonalnu i intrapersonalnu te masovnu komunikaciju.

- *Signalna komunikacija* se događa bez namjernog stvaranja signala, koji zapravo informiraju sugovornika o stanju i osobinama osobe koja stvara signale. Ona se može zasnivati na paralingvističkim znakovima te na glasovnim odlikama, poput ritma i intonacije koja prati govor.
- *Simbolička komunikacija* zasniva se na simbolima kojima se prenose različite, namjerno upućene poruke. Ova vrsta komunikacije može biti arbitrarna ili ikonička, poput simbola, a najvažniju vrstu same simboličke komunikacije predstavlja jezik zasnovan na arbitrarnim znakovima. U ovu vrstu komunikacije još se ubrajaju znakovni jezik gluhonijemih osoba ili simbolički sistemi na primjer u matematici i kemiji.
- *Verbalna komunikacija* zasniva se na govorenom i pisanom jeziku, a prenosi se usmenim, pisanim ili znakovnim putem. Temelj verbalne komunikacije je razumijevanje informacija putem riječi, kroz slušanje, govorenje, čitanje ili pisanje; a uspješno naglašavanje verbalne poruke provodi se neverbalnim znakovima.

- *Neverbalnom komunikacijom* se smatraju sredstva uz pomoć kojih osoba ostvari komunikaciju ne uključujući riječi. Neverbalni znakovi nisu pod svjesnom kontrolom čovjeka te ih često nismo niti svjesni. Prilikom interpretacije neverbalnih znakova može doći do nesporazuma, odnosno pogrešnog shvaćanja istih, zbog čega ih je potrebno pažljivo interpretirati.
- *Glasovna komunikacije* od *neglasovne komunikacije* se razlikuje po tome koristi li se glas kao sredstvo izražavanja ili posebni znakovi za glasove to jest slova. Ljudski govor zajedno sa glasanjem životinja čini glasovnu komunikaciju, no bitno je ne miješati glasovnu komunikaciju sa verbalnom. Svaka verbalna komunikacija jest glasovna, dok glasovna komunikacija ne mora biti i verbalna.
- *Posredna komunikacija* od *neposredne komunikacije* se razlikuje prema tome kako se ostvaruje – korištenjem nekog tehničkog sredstva masovne komunikacije – televizije, radija, štampe. Potpuno neposredne komunikacije nema, jer i kada se razgovara licem u lice sredstvo prijenosa glasova je zrak, prilikom pismene komunikacije sredstvo su slova koja tvore riječi. Prema tome se zaključuje da bi neposredna komunikacija bila postojana jedino putem telepatske veze kada bi bila moguća.
- *Jednosmjerna i uzajamna komunikacija* se uvjetno razlikuju zbog toga što korištenje komunikacijskih znakova ovisi o drugima, o njihovom reagiranju na njih. Postoje i slučajevi kada nema neposrednog utjecaja na one koji primaju informacije, na primjer prilikom komunikacije sredstvima masovnih medija.
- *Interpersonalna komunikacija* je vrsta komunikacije u kojoj govornik svojom izlaganjem izaziva reakcije drugih ljudi; dok s druge strane imamo *intrapersonalnu komunikaciju* kojom osoba zapravo poruke upućuje sebi putem unutarnjeg govora.

- *Masovna komunikacija* je vrsta komunikacije namijenjen velikom broju osoba, do kojih se dopire sredstvima masovne komunikacije – televizija, radio, štampa, internet, mobilni uređaji i dr.

2. GLAZBA

Brđanović (2017) se poziva na različite autore (Aristotel, Brđanović, Donà, Platon) kako bi opisao glazbu odnosno muziku – danas se te riječi uglavnom koriste kao sinonimi. Riječ *musica* u antičkoj grčkoj ima široko značenje, no bez obzira na razlike u pogledima na pojedine glazbene vrste, ona ima značajno mjesto u odgoju mladih. U grčkoj mitologiji to predstavlja umjetnost Muza, boginja zaštitnica umjetnosti; prema tome sam pojam označava umjetnost, ljubav prema znanosti i umjetnosti, ali i pjevanje, sviranje to jest glazbu. Sokrat je raspravljao o glazbi i njezinom odgojnom potencijalu te je neke vrste muzike smatrao štetnim i lošim, dok je neke zagovarao kao odgojne i korisne. Drugi veliki grčki filozof Platon je muziku podijelio na kvalitetnu i nekvalitetnu. Pri čemu jedna vrsta razvija hrabrost i umjerenost uz preferiranje pjevanja uz pratnju lire u dorskom ili frigijskom modusu; a druga vrsta izvođena na *aulosu*, potiče agresivnost, pretjerivanje i putenost - dionizijsko u muzici. Platon je smatrao da kvalitetna muzika razvija osobu čija je ćud lijepo i dobro uređena. Aristotel je imao stajalište u kojemu tvrdi kako nema muzike koja bi se mogla okarakterizirati kao apsolutno loša ako omogućava uživanje i dokolicu te ako se koristi primjereno naravi i uzrastu slušatelja. Naglašavao je da odgoju mladeži pozornost treba pokloniti država postavljajući sredinu, ono što je moguće i ono koje dolikuje – što predstavlja tri odrednice odgoja. Razlozi iz kojih se treba baviti muzikom je odgojna priroda koja razvija vrline, duhovno i intelektualno sazrijevanje, ono što svakodnevicu čini sadržajnijom i kvalitetnijom te ono što omogućava ugodno dokoličanje te priprema za život dostojan slobodnog građanina.

Glazba je umjetnost koja se, općenito govoreći, izražava u melodiji i harmoniji. Dok melodija predstavlja glavnu crtu i vodeću oznaku te nešto što dominira cijelom kompozicijom; harmonija predstavlja suglasje odnosno više zvukova istodobno. Sva glazba nastaje od svega sedam tonova ukomponiranih te zapisanih u pet crta notnog

crtoljla (ili u četiri ako se radi o gregorijanskom pjevanju). Time glazba pokazuje kako se sa malo može učiniti puno.

Sukladno tome za glazbu kažu da je vrlo moćan medij zbog snažnog utjecaja na razini društvene skupine kojoj omogućava komunikaciju bez potrebe za riječima. Također obuhvaća smislove i značenja koje skupina dijeli te potiče razvoj i dobrobit pojedinca, skupine, kulturnih i nacionalnih cjelina. Moćna je i na individualnoj razini jer može izazvati višestruke reakcije – psihološke, reakcije pokreta, promjene raspoloženja, emocionalne, kognitivne (spoznajne) i biheviorističke (na razini ponašanja). Ne postoji puno stvari koje mogu izazvati tako veliki učinak na tako široki raspon ljudskih funkcija. Zbog višestrukog procesuiranja glazbe mozgom, teško je točno predvidjeti utjecaj koji će neka glazba imati na nekog pojedinca.

2.1. Razvoj glazbenih sposobnosti

“Glazbene sposobnosti su naslijeđene biološke mogućnosti prepoznavanja i reprodukcije zvuka i zvukovnih kombinacija” (Hodges, 2002 i Pratt 1997, prema Starc i sur.,2004, str.57). Zbog posjedovanja bioloških glazbenih mogućnosti, glazbene sposobnosti su kod djece vidljive vrlo rano te predstavljaju sveukupnost urođenih dispozicija.

Prema Tomatisu (1996, prema Don Campbell, 2005, str.27) *„uho se počinje razvijati u desetoj tjednu trudnoće, a nakon četiri i pol mjeseca postaje funkcionalno“*. Obzirom da je embrij izložen raznim zvučnim značajkama, krenuvši od srčanog ritma, kruljenja, disanja dolazimo do majčina glasa koje novorođenče prepoznaje nakon porođaja. Glazbene sposobnosti još označavaju potencijal djeteta za učenje glazbe, dok je glazbeno postignuće ono što je dijete naučilo sukladno svojim glazbenim sposobnostima.

Gordon (1990, prema Škrbina, 2013) navodi kako sva djeca posjeduju spomenute sposobnosti te kako se otprilike 68% djece rađa s prosječnim, a po 16% s iznad ili ispod prosječnim glazbenim sposobnostima.

S nekoliko stajališta se može promatrati djetetov glazbeni razvoj. Središnje mjesto, u okviru perceptivnog razvoja zauzima opažanje visine tona, melodije, ritma, tonaliteta i harmonije. Formiranje glazbenih pojmova proučava kognitivni razvoj. Zatim se na sposobnost estetskog procjenjivanja, preferencija i glazbenih ukusa odnosi afektivni

razvoj. Posljednje stajalište se odnosi na razvoj vokalnog reagiranja; a djetetovu spremnost za pohađanje određenih glazbenih programa prepoznati ćemo proučavanjem glazbenih komponenti razvoja.

Seashoreu (prema Manasteriottiu, 1978) smatra da se glazbene sposobnosti mogu podijeliti na šest elementarnijih sposobnosti slušanja glazbe: sposobnost zapažanja razlika u visini tona, u jakosti tonova, zapažanja razlika u ritmu muzike, u trajanju tonova, konsonanci i sposobnosti pamćenja raznih tonova. Kod djece se u procesu glazbenih aktivnosti razvijaju sposobnosti poput zapažanja razlika u trajanju, visini i jakosti tona; također zapažaju i razlike u melodiji, ritmu i boji tona. Djeca ove sposobnosti mogu vježbati učenjem pjesme ili sviranjem na melodijskim udaraljkama. Samim slušanjem djeca povezuju svojstva glazbenih tonova s prostornim predodžbama kao što su: dugo – kratko, nisko – visoko.

Govorna sposobnost je zasebna od glazbene sposobnosti, što se očituje u situacijama kada zbog oštećenja mozga dođe do gubljenja sposobnosti govora pri čemu glazbena sposobnost ostaje očuvana. S obzirom na biološku utemeljenost glazbenih sposobnosti te na individualne razlike djece, veliki utjecaj ima okolina koja djecu treba poticati u glazbenom okruženju.

Tablica 1. Tijek razvoja glazbenih sposobnosti (Starc i suradnici 2004, str. 58,59)

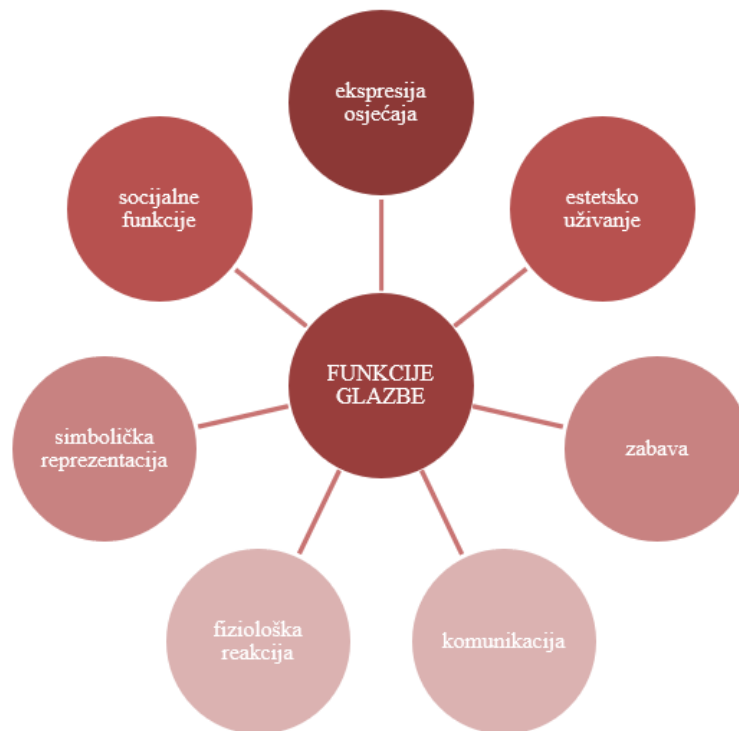
Dob	Funkcija	Manifestacije
FAZA SLUŠANJA		
0 – 1 mj.	reagiranje na zvuk	žmirkanje, podrhtavanje
1 mj.	reagiranje na zvuk	“akustička fiksacija” (umirivanje pri slušnom podražaju)
3 mj.	lociranje zvuka	okretanje glave prema zvuku
	diferenciranje zvučnih podražaja	veća osjetljivost na tonove nego na govor
4 – 6 mj.	početak aktivne recepcije glazbe	sluša pažljivo, pokazuje znakove zadovoljstva, pokreće se na zvuk cijelim tijelom
FAZA MOTORIČKE REAKCIJE NA GLAZBU		
6 mj.	početak glazbenog oponašanja (izravnog)	pokušaji glazbene reprodukcije
6 – 9 mj.	gukanje kao odgovor na glazbu (izravno)	reprodukcija promjena u visini ili ritmu
FAZE PRVE GLAZBENE REAKCIJE		
9 mj.	“glazbeno brbljanje” diferencirano reagiranje	pokušaji glazbene reprodukcije
12 – 18 mj.	porast broja motoričkih reakcija na glazbu	razne reakcije ugođe ili neugode na razne vrste glazbe
18 mj.	početak usklađivanja pokreta glazbe	
FAZA PRAVE GLAZBENE REAKCIJE		
18 -24 mj.	spontano pjevanje	pjevanje bez riječi (mali intervali), oponašanje teksta, oponašanje nekoliko taktova melodije
2 – 3 god.	rivalitet spontanog pjevanja i oponašanja pozitivnih melodijskih sekvenca	
3 god.	porast glazbenog interesa; povećava se usklađenost pokreta s glazbom; povećava se količina pjevanja po glazbenom modelu na račun spontanog pjevanja; uspješno oponašanje ritma, ritma i melodije u 50% djece	pažljivo slušanje, koncentracija na glazbene podražaje
FAZA IMAGINATIVNE PJESME		
3 – 4 god.	pjevanje raznovrsnih pjesama, često su izmišljene ili sastavljene od dijelova poznatih pjesama; melodijski su inventivne, ritmički skromne	
FAZA RAZVOJA RITMA		
5 – 6 god.	sposobnost održavanja ritma se poboljšava dvostruko; poteškoće: ne mogu prilagoditi pokrete promjenama tempa, greške u intervalima, slučajno transponiranje u drugi tonalitet; još ne razlikuju: riječ, ritam, visinu tona	
FAZA STABILIZACIJE GLAZBENIH AKTIVNOSTI		
6 – 9 god.	Nagli razvoj melodijskih i ritmičkih vidova glazbene sposobnosti; u skladu s razvojem nastanka pojmova (u kognitivnom području) nastaju i glazbeni pojmovi: ritmički, melodijski, harmonijski i pojmovi o glazbenoj formi; percepcija i razumijevanje glazbe olakšani su usvajanjem pojmova: trajanje, tempo, takt, melodijsko kretanje i tonalitet	

2.2. Utjecaj glazbe

Na slušača se može djelovati na bezbroj načina kombiniranjem ritma, melodije i harmonije – mijenjajući raspoloženje, izazivajući osjećaj gode, sreće ili tuge, nemira, nelagode. Breitenfeld (1999, prema Škrbina, 2013) navodi kako pogodna glazba pomaže ljudima ujutro lakše ustati i razbuditi se, lakše raditi neki monotoni posao, daje poticaj i čini nas složenima pri radu, popravlja raspoloženje i komunikativnost u nekom društvu, smanjuje umor, pobuđuje apetit za jelo. Glazba djeluje kroz neverbalni put, koji na pojedince koji nemaju izrazitu sposobnost verbalnog izražavanja, zbog raznih psihofizičkih stanja, djeluje dobro.

Mnogi znanstvenici koji su se bavili izučavanjem glazba i njezinim utjecajem na pojedinca shvatili su da njen učinak ovisi o njezinim karakteristikama, poput tonaliteta, boje i intenziteta zvuka. Škrbina (2013) objašnjava kako živčani sustav glazbenim podražajima može postići niz somatskih promjena kao što su povišenje krvnog tlaka, znojenje, usporavanje srčane aktivnosti, promjene u protoku krvi kroz pojedine organe, promjene u tonusu mišićne mase, temperature kože; isto kao što potiče razne psihološke reakcije. Određena glazba može djelovati i na raspoloženje u vidu: uveseljavanja, umirivanja, rastuživanja, pobuđivanja ili frustriranja. Sve to očituje se promjenama u električnoj vodljivosti kože, brzini disanja, promjeni pulsa te putem drugih fizioloških mjera. Pozitivnim raspoloženjem i optimalnom pobuđenošću može se olakšati izvođenje zadataka te poboljšati pažnja i koncentracija.

Glazba istodobno može potaknuti psihološke, spoznajne i fiziološke reakcije koje mogu, ali i ne moraju biti povezane, a ujedno su jedinstvene a svakog pojedinca. Prema Škrbini (2013) glazba ima mnogobrojne funkcije - poput ekspresije osjećaja, za koje smatra da je snaga glazbe u iskazivanju osjećaja koje nije moguće jednako efikasno iskazati na druge načine; zabava i estetsko uživanje naglašava se kroz slušanje glazbe; komunikacijska funkcija glazbe očituje se u komuniciranju putem glazbenog medija ovisno o kulturnoj pozadini i govornom području ljudi; pojedine vrste glazbe izazivaju fiziološke reakcije slušatelja; obzirom na individualno doživljavanje neglazbenih dijelova kompozicije javlja se simbolička reprezentacija; ostale funkcije glazbe su socijalnog karaktera.

Prilog 1. *Funkcije glazbe* (Merriam,1964, prema Škrbina, 2013, str.149)

3. GLAZBA I MOZAK

Prilikom slušanja glazbe osoba ne reagira samo na zvuk, zbog njezinog višestrukog procesuiranja; ima fizički, kognitivni i emocionalni utjecaj. Neki dijelovi mozga procesuiraju glazbu, a njihov razvoj odvija se u kasnijim stadijima trudnoće. Sastoje se od razgranatog i raširenog neurološkog sustava. U složenost glazbenih iskustava uključene su obje moždane polutke, dok iskustva mogu sadržavati auditivne, vizualne, kognitivne, motoričke i afektivne sposobnosti.

Škrbina (2013) se poziva na autore (Pinel, Svetličić) te opisuje kako su istraživanja na lateralizacijskom području moždanih hemisfera pokazala da je lijeva hemisfera više uključena u procesiranje jezika (govor, čitanje, pisanje, računanje), u sekvencijalne i analitičke procese te u kodiranje podataka, odnosno da obrađuje informacije koje pojedinac prima na verbalni, logički i analitički način. Desna hemisfera je superiornija u glazbenim sposobnostima, u prostornom snalaženju te percepciji emocija, dok strategije cjelovitog procesiranja informacija iskorištava dominantno.

Kod profesionalnih glazbenika se u lijevoj, „jezičnoj“ hemisferi neokorteksa nalazi središte neuralne aktivacije glazbom, dok se kod neglazbenika aktivira komparabilno središte u desnoj hemisferi. S obzirom na to da se glazba obrađuje na različitim područjima mozga koja se mijenjaju ovisno o glazbenom iskustvu slušača, možemo objasniti da ovaj proces nije jednostavan.

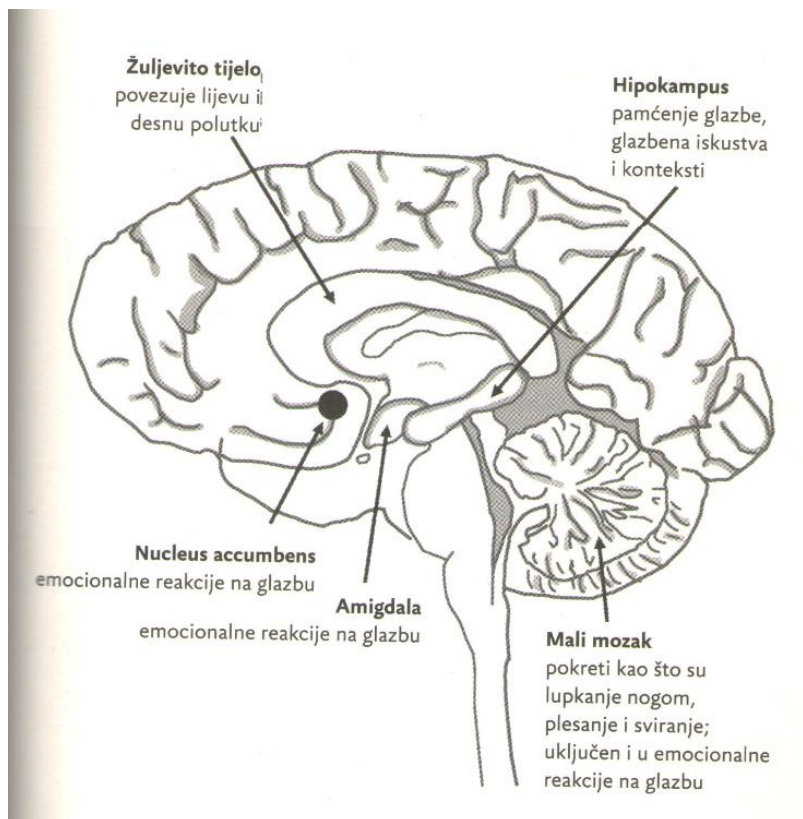
Altenmuller (2004, prema Škrbina, 2013) na temelju istraživanja, potvrđuje teoriju da je percepcija glazbe hijerarhijski organizirana. U slučaju ozljeda bilo koje od hemisfera može doći do pogoršanja glazbenih sposobnosti. Prema tome se može pretpostaviti da je lijeva hemisfera mozga zadužena za obradu osnovnih elemenata kao što su intervali i ritmovi, dok desna hemisfera prepoznaje holističke, cjelovite osobine glazbe poput mjere i melodije.

Proučavanjem raznovrsnih istraživanja, može se pretpostaviti da se bilo kojim oblikom umjetničkog uvježbavanja može dovesti do jačanja povezanosti među hemisferama.

„Glazba je aktivnost koja zahtjeva multimodalne mentalne operacije. Izvođenje glazbe zahvaća vizualni modalitet za čitanje nota, slušni modalitet za slušanje i

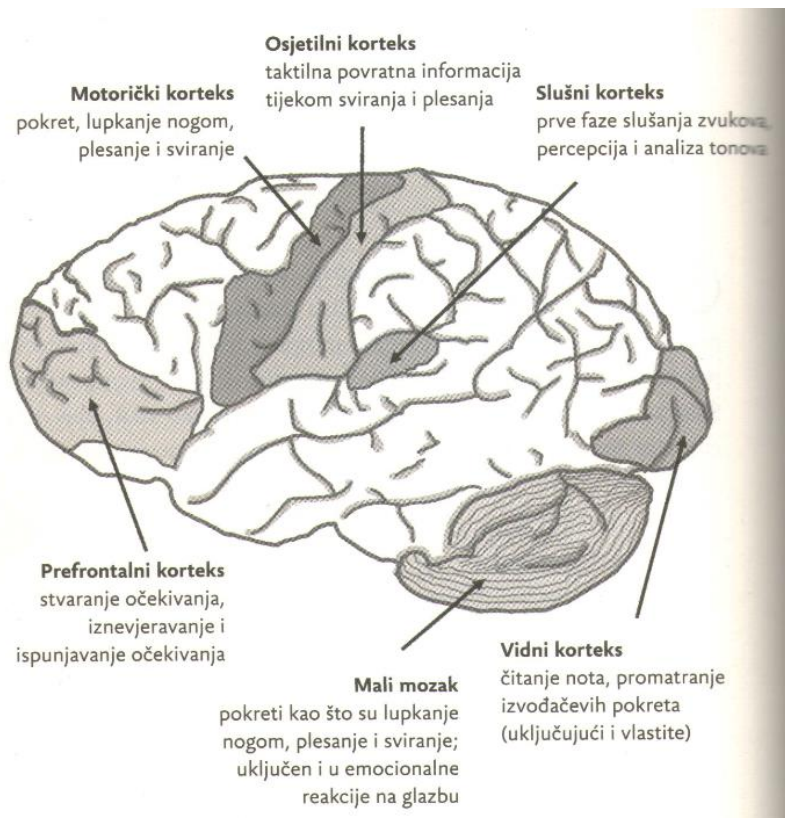
procjenjivanje glazbe, ritmova, harmonija i građe čija kombinacija određuje glazbeno djelo, motorički modalitet za izvođenje glazbe koji zahtijeva koordinaciju mnogih mišića te kognitivne i emocionalne procese koji su uključeni u interpretaciju i procjenjivanje glazbe. U tom smislu neurokognitivna istraživanja glazbenih funkcija idu dublje od razumijevanja veza glazba – mozak, daju mogućnost za ispitivanje tih mehanizama i otkrivaju pravila organizacije mozga kada treba upravljati mnoštvom mentalnih operacija“ (Sergent, 1993, prema Škrbina, 2013, str. 151).

Prema Levitin (2016) glazba se obrađuje u cijelom mozgu, što je vidljivo na sljedećim slikama. Prva ilustracija prikazuje mozak sa strane; lijevo je prednji dio mozga. Druga ilustracija pokazuje moždanu unutrašnjost iz perspektive kao na prvoj ilustraciji.

Prilog 2. Glavni centri mozga za analizu glazbe

(Levitin, 2016, str. 258)

Prilog 3. Glavni centri mozga za analizu glazbe

(Levitin, 2016, str. 259)

3.1. Glazboterapija

„Glazba i medicina povezane su od davnina, još iz vremena magijske medicine plesom, udaraljka i pjevanjem, a ta povezanost traje sve do današnje suvremene, znanstveno utemeljene medicine. Primitivan čovjek glazbom je umirivao zle duhove; glazba mu je olakšavala svakodnevni rad, podizala ratničku hrabrost, pružala zadovoljstvo“ (Škrbina, 2013, str.152).

U 19.stoljeću se započelo istraživati o utjecaju glazbe na fiziološke funkcije; razvojem holističkog pristupa i svijesti u medicinskim i paramedicinskim strukama, obnovljeno je zanimanje za uvođenjem glazbe u suvremene koncepte tretmana psihoterapije i drugih oblika liječenja.

Škrbina (2013, str.152) navodi da *„vibracije zvuka djeluju na sve procese u mozgu i time direktno utječu na čovjekove kognitivne, emocionalne i tjelesne funkcije. Primjerice, kada bi se ravna površina prikrivena pijeskom tretirala zvukom, ona bi se organizirala u obrasce koji mogu biti lijepi i simetrični ili pak posve nepovezani,*

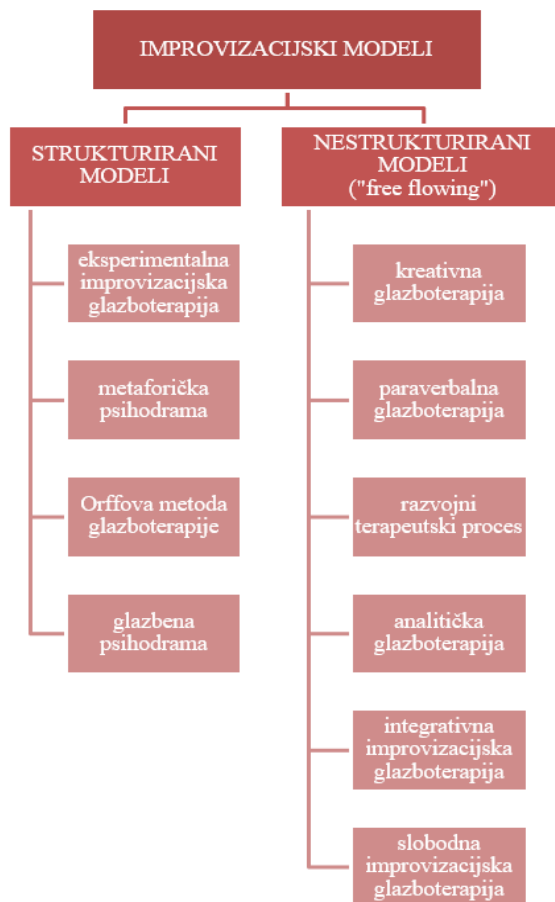
što ovisi o frekvenciji zvuka, jačini, kvaliteti, izvoru i drugim obilježjima“. Zvuk utječe na brojne procese koji se odvijaju u tijelu, poput harmoniziranja lijeve i desne hemisfere, na stanje svijesti, krvni tlak, cirkulaciju, disanje i dr. Temeljem znanstvene primjene glazbe u terapijske svrhe smatra mjerljivost, predvidljivost i identifikacija utjecaja glazbe na čovjeka.

Škrbina (2013) glazboterapiju opisuje kao psihoterapijsku metodu u kojoj medij za funkcionalnu upotrebu glazbe čine *receptivna glazboterapija* (slušanje glazbe) i *receptivna glazboterapija* (kombinacija sviranja instrumenata, pjevanja, pokreta). Terapijskim putem se nastoje postići pozitivne promjene u zdravlju pojedinca na mentalnoj i fizičkoj razini. Bunt (1994, prema Škrbina, 2013) glazboterapiju definira kao upotrebu zvukova i glazbe u razvojnem odnosu pojedinca i terapeuta u kojem se potiče fizička, mentalna, socijalna, emocionalna i duhovna dobrobit.

Terapeut koji provodi glazboterapiju nastoji pomoću glazbe uspostaviti kontakt s drugom osobom te nastoji zadovoljiti psihičke, fizičke, socijalne i emocionalne potrebe unutar terapeutskog odnosa, time je terapija smjestila fokus na dostizanje kliničkih i terapeutskih ciljeva koji se nepovezani s glazbenim obrazovanjem. Škrbina (2013) pozivajući se na brojne autore (Asgaard, Armani i Breitenfeld, Magee, Munro i Mount, O'Kelly) navodi kod kojih stanja je primjenjiva glazboterapija: u terapiji boli, kod starijih osoba, u palijativnoj skrbi, kod depresije, za razvijanje komunikacije, kod osoba s oštećenjem mozga i ostalih progredirajućih stanja, u pripremi za teške operativne zahvate i kod njih, kod osoba s intelektualnim poteškoćama, autizmom, kod osoba s motoričkim poremećajima, psihijatrijskim bolestima, u obiteljskim terapijama, za poboljšanje kvalitete života općenito i dr.

„U glazboterapiji se mogu koristiti receptivne, odnosno pasivne i aktivne metode“ (Škrbina, 2013, str.154). Receptivne metode označavaju susret pojedinca s glazbom putem slušanja, a aktivne metode označavaju aktivno sudjelovanje pojedinca u glazbenim aktivnostima (pjevanjem, sviranjem i pokretom). Na aktivnom pristupu zasnivaju se improvizacijske metode koje se dijele na strukturirane i nestrukturirane modele. Strukturirani model je precizno određen tijekom svakog susreta i način na koji će se provoditi glazbene aktivnosti, najčešće se provode u skupini. Dok se nestrukturirani ili *„free flowing“* model najčešće provodi individualno i vrlo malo toga je unaprijed određeno. Kod njih se pojedincu omogućava samostalno

usmjeravanje aktivnosti u smjeru koji njemu odgovara dok se terapeut prilagođava situaciji (Škrbina, 2013).

Prilog 3. Improvizacijski modeli glazboterapije (Bruscia, 1988, prema Škrbina, 2013, str.155)

Moderna glazboterapija se smatra mjestom susreta umjetnosti i znanosti. Ona služi pojačavanju samopouzdanja te razvijanju svjesnosti i identiteta. Predstavlja veliku motivaciju u radu s djecom te stvara zabavnu okolinu pri čemu se kod djece ne budi svijest o terapijskom kontekstu. Tonski, ritmički, dinamički elementi samo su neke od sastavnica glazbenog trenutka. Što se tiče terapijskog učinka, nije sasvim poznato koja od sastavnica posjeduje najsnažniji učinak; stoga se intervenira na različite načine.

4. GLAZBA I GOVOR

Starc i sur. (2004, str.26) iznose da je „govor viša psihička aktivnost čovjeka koja mu omogućuje da pomoću sustava znakova i simbola priopćava svoja znanja, osjećaje, potrebe i mišljenje drugim ljudima. Osnovni simboli u ljudskom govoru su riječi, a njegova najvažnija funkcija je komunikacija. Govor se razvija sustavno i predvidivim redoslijedom“.

Prema Andrešić i suradnicima (2010) osnovni preduvjeti za razvijanje govora su dobro zdravlje; uredno razvijeni govorni organi, sluh, intelektualni razvoj i stimulativno okruženje.

Starc i suradnici (2004, str.27) navode pet aspekata razvoja govora:

1. glasovni (fonološki) razvoj,
2. riječnički (značenjski/semantički) razvoj,
3. razvoj gramatike,
4. komunikacijski (pragmatički) razvoj,
5. razvoj znanja o govoru (metalingvistička svijest);

te smatraju da se razvoj govora može pratiti putem predverbalnog razdoblja (vrijeme između rođenja djeteta pa sve do prve riječi/rečenice) i verbalnog razdoblja (vrijeme između prve riječi/rečenice pa sve do automatizacije govora).

Postoje dva faktora o kojima ovisi nastanak i razvoj govora te govorne sposobnosti pojedinca: biološko – genetički i socijalni faktor. Biološka osnova govora sačinjena je od organskih karakteristika formiranih razvitkom ljudske vrste, kao i fizioloških osnova za razvoj ljudskih kognitivnih sposobnosti, sposobnosti glasovnog percipiranja i izražavanja. Za savladavanje govora neophodna je organska osnova za razvitak slušne osjetljivosti, glasovne motorike i inteligencije. U slučaju izostanka neke od osnova javlja se nerazvijena simbolička funkcija. Socijalne faktore objašnjava bihevioristička teorija poznata kao „teorija učenja“ prema kojoj se potkrepljenjem ostvaruje usvajanje govora ili verbalnog ponašanja (Rot, 1982).

Andrešić i suradnici (2010) objašnjavaju kako je razvijanje govora i jezika najintenzivnije u prve tri godine djetetova života u kojima ono ispušta svoje prve glasove poput kričanja pa sve do jasnog izražavanja svojih potreba, osjećaja i stavova; a sve to odvija se po etapama.

Tablica 2. Kako djeca govore (Apel i Masterson, 2004, str.7)

Kako djeca govore	
rođenje - 3 mjeseca	• stvara zvukove zadovoljstva (guguće) • plače različito kada ima različite potrebe • smiješi se kada vas vidi
4 - 6 mjeseci	• brblja zvukove koji sve više nalikuju glasovima govora, s mnogo različitih glasova, uključujući <i>p, b, m</i> • vokalno pokazuje ushićenje i razočaranje • stvara zvukove grnjanja kada je ostavite samu i kada se igrate s njom
7 mjeseci - 1 godina	• brbljanje ima dugačke i kratke skupine glasova, poput "tata upup bibibibi" • služi se govornim ili neplaćućim glasovima da privuče i zadrži pozornost • oponaša razne glasove govora • ima 1 ili 2 riječi (pa-pa, tata, mama) iako ih možda ne izgovara posve jasno
1 – 2 godine	• svakog mjeseca izgovara sve više riječi • postavlja pitanja sa 1-2 riječi („gdje maca?“ „idi pa-pa?“ „Što to?“) • spaja 2 riječi zajedno („još keks“ „ne sok“ „mama knjiga“) • upotrebljava razne suglasnike na početku riječi
2 – 3 godine	• ima riječ za gotovo sve • upotrebljava 2-3 riječi fa priča i traži stvari • naviknuti slušatelji ga uglavnom uvijek razumiju • često traži ili privlači pozornost prema predmetima, imenujući ih
3 – 4 godine	• priča o tome što je radio u vrtiću ili prijateljevoj kući • ljudi izvan obitelji obično razumiju djetetov govor • upotrebljava mnogo rečenica od 4 ili više riječi • obično govori glatko, bez ponavljanja slogova ili riječi
4 – 5 godina	• glas je jasan kao i u druge djece • u rečenicama iznosi mnogo pojedinosti (npr. „Volim često čitati moje slikovnice.“) • priča priče u kojima se pridržava teme • glatko komunicira s drugom djecom i odraslima • većinu glasova izgovara ispravno, osim nekoliko poput <i>l, r, č, ć, š, ž, dž, đ</i> • služi se istom gramatikom kao i u obitelji

4.1. Vrednote govornog jezika

Ukoliko lingvisti, u jezičnom izrazu u obzir uzimaju zvuk i pokret, onda se oni promatraju kao sporedni elementi u sklopu današnjih izražajnih mogućnosti ili im se važnost pridaje na ograničenom području. Na području jezičnog umjetničkog izraza elementi zvuka i pokreta uzimaju više u obzir, međutim njihovo značenje je nepovezivo sa zvukovnom stvarnošću, pokretom i govorom. Zato se osnovnim elementom ljudskog izraza smatraju zvuk i pokret koji se realiziraju govorom te ih se još naziva „*vrednotama govornog jezika*“ (Guberina, 1967).

Prema Šmit (2001) vrednote govornog jezika su:

- *Intonacija* – predstavlja određenu visinu na kojoj se izgovaraju glasovi odnosno riječi. Ona je dio zvučnog okvira riječi koji predstavlja povezanost svake riječi s pojavom zvuka u prirodi. Posebnu kvalitetu riječi ili glasa kao izražajnoj cjelini ili dijelu izražajne cjeline, daje visina tona. Tako je ton kao element vrednota govornog jezika zadužen za stvaranje semantičkih i afektivnih vrijednosti.
- *Intenzitet* – povezanost između intonacije i intenziteta se osjeća u cjelini, te se međusobno tvore jedinstvo. Ljudsko uho lakše razaznaje nijansu tona nego nijansu intenziteta, a na mjestima koincidencije povećavanja ili spuštanja tona i intenziteta, imamo osjećaj da se uglavnom mijenja ton.
- *Napetost*
- *Ritam* – poseban oblik ritma predstavlja govorni ritam čije jedinice vremena nisu jednake. Temeljno obilježje govorne organizacije jest hijerarhija ritmičkih elemenata. Bitno je spomenuti naglaske – zvučne elemente, kao univerzalna obilježja govora koja hijerarhijski organiziraju ritmičke elemente unutar govorne cjeline. Osnovni naglasci su: naglasak riječi i naglasak rečenice.
- *Pauza* – često je u svezi sa intonacijom i intenzitetom. Njezina uloga je shvaćanje cjeline izražene riječima. Namjernom šutnjom također izvodimo pauzu kojom se mogu izraziti razna afektivna stanja.
- *Tempo* – označava brzinu izgovaranja elementa ili cjelina rečenice; ujedno je pokazatelj trajanja zvuka i pokreta, čime predstavlja izraz različitih misaono – emocionalnih kvaliteta.

- *Mimika i gesta* – elementi jezičnog izraza koji služe kratkim i ekspresivnim izražavanjima umjesto artikuliranih riječi. Na ovaj način osoba može izraziti jednostavne ili literarne emocije ili umjetničke efekte.
- *Realni kontekst* – sve što izražavamo stvarnim kontekstom, ima svoju riječ u jeziku na etapi artikuliranog govora. (npr. „daj mi!“ praćeno sa upiranjem prsta prema knjizi / „molim vas, dajte mi knjigu.“) Realnim kontekstom se izražavaju misaono – emocionalne cjeline te stoji na liniji slobode, poput zvuka i pokreta na višem stupnju njihove funkcije izražavanja.

Vrednote govornog jezika opisuju povezanost glazbenih i jezičnih elemenata, koje su pune tona, intenziteta, pokreta; čime se među glazbom i govorom razdvajaju okviri riječi i granice.

5. KOMPETENCIJE ODGAJATELJA

Mijatović (2000, str.158) u leksikonu pojam *kompetencija* opisuje kao „*osobnu sposobnost da se čini, izvodi, upravlja ili djeluje na razini određenog znanja, umijeća i sposobnosti, što osoba može dokazati na formalni i neformalni način*”.

Prema Višnjić Jevtić i suradnicima (2018) samo formalnim akademskim obrazovanjem neostvarivo je stjecanje odgovarajućih znanja i vještina, zbog čega odgajatelji moraju pratiti suvremena saznanja s različitih znanstvenih područja poput psihologije, pedagogije i sl. Prema tome je bitno da stručnjaci, koji su uključeni u rani i predškolski odgoj i obrazovanje i odgajatelji njeguju i razvijaju vlastite osobnosti i emocionalni život.

Slunjski i suradnici (2006) pozivajući se na razne autore (Smyth i Olson) objašnjavaju da bi osnova znanja budućih odgojitelja trebala biti teorija djetetova razvoja i učenja (poznavanje psihologije) i predškolskog kurikulumu, organizacija okruženja, sposobnosti pravilne procjene djetetovih potreba i umijeća dobre komunikacije. Socijalna pozadina, biografija, nada, aspiracija ili frustracija te moguća potpora, ili pak nedostatak potpore kolega, odražava način kojim odgajatelj uči ili poučava druge. Razlikuju se područja određivanja profesionalnih kvaliteta odgojitelja. To su znanja o djetetovu razvoju i teorijama učenja, o razvojnom pristupu kurikulumu, znanja o kreiranju zdrave, sigurne i poticajne sredine te razvijene sposobnosti promatranja djece i kvalitetne komunikacije. Važno je prepoznati djetetov interes koji znači početak aktivnosti, a to se ostvaruje promatranjem djetetova ponašanja i dokumentiranje njegovih akcija. Razumijevanje djeteta osnova je kvalitetne intervencije odgojitelja, koji bi svoje profesionalne kompetencije trebao razvijati uz istraživanje, provjeravanje, procjenjivanje i stalno dograđivanje vlastite prakse.

5.1. Komunikacijske kompetencije odgajatelja

Hymes (1972, prema Višnjić Jevtić i sur. 2018) uvodi komunikacijske kompetencije te ih definira kao sposobnost prijenosa i tumačenja poruka i pregovaranja o njihovim specifičnim kontekstima.

Postoje tri teorijska ishodišta na temelju kojih se raspravlja o kompetencijama – holističko, biheviorističko (funkcionalno) i konstruktivističko ishodište. Iz ovoga se može naslutiti da komunikacijske kompetencije ne pripadaju statičnoj kategoriji, nego dinamičnom, slojevitom fenomenu ovisnom o subjektivnom interesu i potrebi sudionika prilikom komunikacije.

Prilog 4. Model razina kompetentnosti

(Howell, 1990, prema Višnjić Jevtić i suradnici, 2018, str.125)

Odgajateljska struka zahtjeva širok raspon usvojenih kompetencija kako bi njihov posao bio obavljen stručno i kompetentno. Potreba za komunikacijskim kompetencijama se najviše očituje na području suradnje s roditeljima, članovima obitelji, stručnim suradnicima i širom lokalnom zajednicom. Ako se uzme u obzir da je odgajatelj jedinka koja komunicira sa velikim brojem ljudi te da to zahtjeva različite pristupe prema primateljima u komunikaciji, nameće se potreba za dodatnim vještinama i kompetencijama. Tako se uz pomoć što razvijenijih istih, odgajatelju osigurava kvalitetnija komunikacija bez obzira na kompetencije sugovornika (Višnjić Jevtić i sur., 2018).

Informatičko – komunikacijska tehnologija predstavlja oblik suvremene komunikacije koju nalaže odgojno – obrazovna politika Europske unije, kao jednu od temeljnih kompetencija. Time su djelatnici odgojno – obrazovne ustanove dužni svladati te vještine s ciljem što nesmetanijeg korištenja alata dostupnih na uređajima poput laptopa, računala, tableta, pametnih telefona i dr. Korištenje digitalnih medija u komunikaciji zahtjeva razvijanje vještina za korištenje internetskog pretraživača, što omogućuje online komunikaciju te pretraživanje na internetu (Duck, 2014, prema Višnjic Jevtić i sur., 2018).

5.2. Sastavnice komunikacijskih kompetencija

Samovar i sur. (2013) smatraju kako su učinkoviti komunikatori prije svega motivirani, informirani to jest obasuti znanjima na koja se mogu osloniti, posjeduju odgovarajuće komunikacijske vještine, te imaju karakter kojim ostavljaju dobar dojam. Nabrojene osobine predstavljaju osnovne sastavnice komunikacijske kompetencije.

1. Motivacija kao sposobnost predstavlja komunikatorovu želju za interakcijom prikazanu predanošću, emocijama, razumijevanjem i prihvaćanjem sugovornika.
2. Znanje kao sposobnost odnosi se na osviještenost, odnosno količinu znanja koju osoba posjeduje. Znanja koja bi kompetentan komunikator trebao sadržavati se mogu podijeliti na znanja o sadržaju (teme, riječi, značenja) i znanja o samom postupku (protokoli, pravila, vještine demonstriranja znanja).
3. Vještine predstavljaju stvarnu primjenu načina ponašanja potrebnih za ostvarenje cilja. Vještine se usvajaju cijeli život, a pomoću njih se postižu bolji rezultati kao i bolje djelovanje.
4. Karakter prezentira komunikatora, te njime pokazuje svoja stajališta, izbore i narav. Ukoliko komunikacijski partner posjeduje predrasude o komunikatoru, to može voditi do neuspjele komunikacije.

5.3. Glazbene kompetencije odgajatelja

Prema Miočić (2012) odgoj temeljen na glazbi smatra se estetskim odgojem koji kod djece razvija raznolike sposobnosti, uključujući izražajnost, kreativnost, manualne i intelektualne sposobnosti i dr. Dok je cilj pedagoškog procesa glazbenim iskustvom djeteta razviti estetski potencijal, upoznati ljepotu, omogućiti doživljaj glazbene umjetnosti.

Kroz umjetnička područja u predškolskoj ustanovi razvija se kreativno mišljenje, koje podrazumijeva: fleksibilnost mišljenja, inventivnost, sklonost istraživanju, sposobnost rješavanja problema na originalan način. Svakodnevno bi se trebale provoditi sve vrste glazbenih aktivnosti (slušanje i izvođenje glazbe, stvaranje glazbenog sadržaja) u odgojnoj ustanovi, s ciljem stvaranja kulturnog ozračja i otvorenosti za sva glazbena područja koja pozitivno utječu na cjelovit razvoj djeteta (Tomić-Ferić, 2001, prema Miočić, 2012).

Sukladno kurikulumu predškolskih studija u Republici Hrvatskoj, gdje je uveden bolonjski proces studiranja, koji je ujedno usklađen sa europskim principima kompetencija odgojitelja, izdvajaju se sljedeće glazbene kompetencije:

a) Instrumentalne opće glazbene kompetencije na učiteljskim i predškolskim studijima

- demonstracija poznavanja glazbene umjetnosti i glazbenog odgojno - obrazovnog područja u kontekstu i na razinama obrazovnih postignuća
- sposobnost organizacije i planiranja samostalnog učenja u glazbi i kroz glazbu u studiju s kritičkim i samokritičkim propitivanjima umjetničkih i znanstvenih/ odgojno – obrazovnih istina
- posjedovanje kapaciteta za stjecanje glazbenih spoznaja radi generiranja novih ideja u različitim glazbenim situacijama
- razvijanje glazbeno – istraživačkih vještina na razini izrade stručnog rada

Interpersonalne opće glazbene kompetencije

- demonstracija posjedovanja osobnih kvaliteta ličnosti i dispozicija te njihova refleksija u razvoju profesionalnog glazbenog odgojno-obrazovnog rada
- sposobnost donošenja odluka i vještina odlučivanja u primjerenim glazbenim odgojno-obrazovnim situacijama
- razvijanje sklonosti prema timskom radu glazbenom interakcijom i suradnjom utemeljenom na partnerskim odnosima
- pokazivati sposobnost za kontinuirano vrednovanje i samovrednovanje vlastitog glazbenog rada
- demonstracija uvažavanja kulturne različitosti, multikulturalnosti i prožimanje glazbeno – kulturnih raznolikosti i različitosti
- razvijanje glazbeno – profesionalne etičnosti

Sistemske opće glazbene kompetencije

- napredovanje u samostalnom i kontinuiranom glazbenom radu koristeći različite izvore, osobne dispozicije, glazbene sposobnosti i glazbene vještine
- osposobljenost za glazbeno-kreativnu i stvaralačku dimenziju svoje profesionalne uloge
- osposobljenost za preuzimanje odgovornosti u profesionalnoj afirmaciji stručnog profila u kontekstu glazbenog posrednika
- pokazivanje, razumijevanje i promicanje koncepata cjeloživotnog glazbenog učenja zalaganjem za osobni profesionalni razvoj
- poticanje i razvijanje stalne brige o kvaliteti glazbenog posredovanja

b) Specifične glazbene kompetencije na učiteljskim i predškolskim studijima

- poznavanje, razumijevanje i otvorenost prema najnovijim glazbenim odgojno – obrazovnim spoznajama i spoznajama o prirodi glazbenog razvoja i učenja
- demonstriranje znanja iz teorije glazbe, teorije glazbenog odgoja i obrazovanja, glazbene umjetnosti i znanosti, na teorijskoj i praktičnoj razini
- podupiranje odnosa i razvijanje komunikacije glazbom, pri radu s djecom radi razvoja individualnosti i društvenosti
- razvijanje sposobnosti, vještine, mogućnosti, potrebe, interese i djetetove osobine pomoću glazbe, čime se ostvaruje integrirana odgojno-obrazovna praksa
- razumjeti i koristiti mogućnosti glazbe u razvoju i načinu usvajanja govora, jezika, djetetovih stvaralačkih potencijala i ukupnost tjelesnog, kognitivnog i socijalnog razvoja
- samostalno konstruiranje, implementiranje i evaluiranje integriranog kurikulumu u ukupnost svih razvojnih područja (kineziološkom, likovnom, jezično-komunikacijskom te istraživačko spoznajnom), uz korištenje materijala i aktivnosti u skladu sa suvremenim razvojnim teorijama kojima se tumači dječji razvoj
- razvoj partnerskih odnosa s roditeljima na načelima glazbene komunikacije: razvijanje svijesti o potrebi roditeljskog uključivanja u djetetov glazbeni razvoj (Miočić, 2012, str. 78,79).

Miočić (2012) promišlja o odgajatelju uz pretpostavku da je svjestan svojih glazbenih sposobnosti, kao i svojih nedostataka u glazbenim vještinama, te da će nastojati postići bogaćenje i nadogradnju svojih glazbenih znanja te će razviti odgovornost za osvještavanje vlastitih kapaciteta. Stvaranje poticajnog okruženja postići će uvažavanjem djeteta koje će svojim zanimanjem obogatiti kulturu odgojne ustanove; tako dolazi do nastanka kurikula za glazbeni odgoj u dječjim vrtićima. Korištenjem konkretnih glazbenih sadržaja odgajatelj zapravo od djece očekuje da su sposobna izvesti određene aktivnosti, pri tome se oslanja na vlastite vještine, intuiciju

i procjenu. Takvim pristupom odgajatelj pokazuje svjesnost o vlastitim kompetencijama koje može korigirati u cilju poboljšanja prakse. Pomoć odgajateljskoj struci predstavljalo bi postavljanje odgojno – obrazovnih vrijednosti na području svih umjetnosti kao i na području glazbenog odgoja. Pri tome bi se više promišljalo, planiralo, organiziralo i realiziralo na području glazbenog odgoja koji bi dodatno utjecao na razvoj djeteta, kvalitetu odgoja i obrazovanja.

5.4. Glazbeni centar u dječjem vrtiću

Glazba u predškolskoj ustanovi ponekad se može uzeti zdravo za gotovo ili se može lako previdjeti. Djeca su iznutra motivirana – pjevaju, plešu i istražuju uz glazbene instrumente kada im se pruži prilika, tako se može zaključiti da glazba i pokret idu zajedno.

Prostor glazbenog centra mora biti prostran kako bi djeca imala mjesta za slobodno kretanje, skakanje i ples. Potrebno je uključiti mekani namještaj a ne stolce i stolove kako bi se umanjile šanse za ozljeđivanjem. Tepih na podu dobro djeluje kao vizualni podsjetnik gdje bi se trebala održati glazbena predstava, osim toga, glazbeni centar trebao bi biti lociran oko "mirnijih" područja poput knjižnice ili centra za slušanje.

Potrebno je pružiti široku paletu glazbenih instrumenata kako bi se omogućilo istraživanje uz zvuk, ritam i tempo. Udaraljke, zvana, bubnjevi i činele neki su od uobičajenih instrumenata s kojima djeca uživaju u eksperimentiranju. Tamburica, gitara i klavijatura posebno su interesantna djeci, jer omogućava nove zvukove i kreativnu igru. Također može postojati nekoliko određenih prostora u glazbenom centru koji omogućuju određene zadatke poput slušanja, skladanja i snimanja. Prostor za slušanje s radiom ili CD uređajem i slušalicama pruža djeci mjesto za otkrivanje različitih vrsta glazbe i uvažavanje svih njenih žanrova. Prostor za skladanje opskrbljen stolom za pisanje, papirom i knjigama o skladbama potaknut će djecu da pišu vlastitu glazbu i izražavaju se zvukom i riječima. Važno je omogućiti djeci da vide i čuju svoju individualnu i zajedničku kreativnost u grupi. Audio – vizualni alati, instrumenti, knjige, CD-ovi i DVD-ovi smo su još neki od

mnoštva sredstava koja djecu mogu koristiti, dok posebnu pozornost privlače kostimi i rekviziti koji potiču djecu na ples i pokret.

Upoznavanjem glazbenih elemenata u glazbenom centru bi se trebalo raditi na:

- razvijanju osjećaja za ritam,
- razvijanju osjećaja za izražajnost u dinamici,
- razvijanju osjećaja za izražajnost u tempu,
- razvijanju osjećaja za intonaciju,
- potaknuti djecu da glazbene misli izraze i na druge načine
- ponavljanju određenih manjih glazbenih cjelina u svrhu pamćenja,
- poticanju grupnog rada na glazbenim aktivnostima,
- sposobnosti objašnjavanja glazbenih znakova i pojmova.

Slika 1. *Glazbeni centar u dječjem vrtiću*

6. ZAKLJUČAK

Na kraju ovoga rada može se zaključiti kako se komunikacija počinje razvijati vrlo rano te da djeca komunikaciju uče prema modelima koje promatraju, a zatim ih oponašaju. Sama načela komunikacije opisuju nam njenu dinamičnost, simboliku, sistematiku kao i donošenje zaključaka koji mogu dovesti do nesporazuma u vidu neshvaćanja poruke što vodi do određenih posljedica. Upoznavši različite vrste komunikacija može se spoznati da se komunikacija odvija stalno, a da ponekad osoba toga nije niti svjesna.

Glazba je umjetnost koja zauzima posebno mjesto u ljudskoj svakodnevici te ima brojne funkcije. Na individualnoj razini je poprilično moćan medij koji izaziva emocionalne, psihološke, kognitivne, biheviorističke reakcije kao i promjene raspoloženja. Glazbene sposobnosti su nasljedne te se kao takve mogu kod djece primijetiti vrlo rano, a potom i njegovati. Glazba ima bezbroj utjecaja, no na to kako će djelovati na nekoga ovisi o njenim karakteristikama – tonalitet, boja, intenzitet zvuka. Funkcija glazbe je estetsko uživanje i zabava, koja se očituje slušanjem glazbe u svakodnevici, pri čemu mozak reagira i obrađuje informacije koje primi.

Govor je kod svake osobe prisutan još od rođenja, ali se kronološki mijenja odnosno napreduje. Njegov razvoj najintenzivniji je u periodu od rođenja do treće godine života. Isto kao i glazba ima genetički faktor o kojemu ovisi njegov nastanak, a sličnosti govorne i glazbene sposobnosti prepoznatljive su kao vrednote govornog jezika - intonacija, intenzitet, ritam, napetost i dr. Tako se može zaključiti da je glazba zapravo kao i govor, sustav komunikacije, vođen vlastitim pravilima, sintaksom i principima, korišten za obraćanje drugima.

U dječjem vrtiću je za provođenje komunikacijskih procesa i glazbenih aktivnosti potrebna osoba s odgovarajućim kompetencijama odnosno sposobnostima. Dakle odgajatelj je osoba koja mora pratiti suvremena saznanja te na taj način stjecati nove spoznaje, znanja i vještine. Glazbena iskustva razvijaju glazbene kompetencije, koje je odgajatelj dužan imati ukoliko provodi bilo kakvu aktivnost na temu istih.

LITERATURA

1. Andrešić, D., Benc Štuka, N., Gugo Crevar, N., Ivanković, I., Mance, V., Masec, I., Tambić, M., (2010). *Kako dijete govori?* (str. 7), Velika Gorica: PLANET ZOE d.o.o.
2. Apel, K., Masterson, J.J., (2004). *Jezik i govor*, Lekenik: OSTVARENJE d.o.o.o.
3. Boban, V., (2007). *Počela govorne komunikacije*, Zagreb: Naklada Jurčić d.o.o.o.
4. Campbell, D., (2005). *Mozart efekt* (str. 27), Čakovec: Dvostruka Duga d.o.o.o.
5. Guberina, P., (1976). *Zvuk i pokret u jeziku*, Zagreb: Zavod za fonetiku Filozofskog fakulteta
6. Herljević, I., Posohkova, I., (2007). *Govor, ritam, pokret*, Buševac: OSTVARENJE d.o.o.o.
7. Knapp, M. L., Hall, J. A., (2010). *Neverbalna komunikacija u ljudskoj interakciji*, Jastrebarsko: Naklada Slap
8. Leinert Novosel, S., (2015). *Komunikacijski kompas*, Zagreb: Plejada d.o.o.o.
9. Levitin, D., (2016). *Mozak i muzika* (str. 258 – 259), Zagreb: Vuković & Runjić
10. Mijatović, A., (2000). *Leksikon temeljnih pedagoških pojmova* (str. 158), Zagreb: Edip
11. Pavličević – Franić, D., (2005). *Komunikacijom do gramatike*, Zagreb: Alfa d.d.
12. Reardon, K. K., (1998). *Interpersonalna komunikacija*, Zagreb: Alineja
13. Rijavec, M., Miljković, D., (2002). *Neverbalna komunikacija*, Zagreb: Vern
14. Rot, N., (1982). *Znakovi i značenja*, Beograd: Nolit
15. Samovar, L. A., Porter, R. E., McDaniel, E. R., (2013). *Komunikacija između kultura* (str. 12 – 15), Jastrebarsko: Naklada Slap
16. Starc, B., Čudina Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M., (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi* (str. 26 -27, 57 – 59), Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga
17. Škrbina, D., (2013). *Art terapija i kreativnost* (str. 149 – 152), Zagreb: Veble commerce

18. Šmit, M. B., (2001). *Glazbom do govora*, Zagreb: Naklada Haid
19. Višnjić Jevtić, A., Visković, I., Rogulj, E., Bogatić, K., Glavina, E., (2018). *Izazovi suradnje* (str. 158), Zagreb: Alfa d.d.

Internetski izvori:

1. Brđanović, D., (2013). *Glazba u 21. stoljeću – između dokolice i kiča* (str. 89 – 100), Nova prisutnost. Na adresi: file:///C:/Users/Igor/Downloads/1_6.pdf. Preuzeto: 25.07.2020.
2. Dvorski, J. (2017). *Odrednice inovativne komunikacije u poslovnom određenju.* doktorska disertacija http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/9360/1/Dvorski_Jasmina.pdf. Preuzeto: 14. 09. 2020.
3. Miočić, M., (2012). *Kultura predškolske ustanove u svjetlu glazbenih kompetencija odgojitelja* (str. 73 – 87), Magistra Iadertina. Na adresi: <file:///C:/Users/Igor/Desktop/ODGAJATELJ%20kompetencije/Glazbene%20kompetencije.pdf>. Preuzeto: 20.08.2020.
4. *Moć glazbe.* Na adresi: [https://www.zamp.hr/uploads/documents/korisnici/ZAMP_brosura Moc glazbe.pdf](https://www.zamp.hr/uploads/documents/korisnici/ZAMP_brosura_Moc_glazbe.pdf) . Preuzeto: 25.07.2020.
5. *Umijeće komunikacija.* Na adresi: <https://nova-akropola.com/filozofija-i-psihologija/psihologija/umijece-komunikacije/>. Preuzeto: 20.07.2020.